

A JÁRHATATLAN ÚT

APRÓ ISTVÁN

Monos Bálint csüggedten bámult az elcsoszogó vénecske ember után. Nem is volt az olyan öreg pedig, csak vézna karja, eres, cserzett lábszára, arcába hulló, csapzott haja s főleg fénytelen, elfáradt szeme tette vénné. Ilyen kis gyenge emberkéekkel volt tele a falu, meg éppen ilyen apró, csenevész asszonyokkal meg félvad gyerekekkel. Néha el sem tudta hinni, hogy közéljük tartozik ő is, innen nőtt ki, ilyen kis vadóc volt maga is még vagy harminc évvel ezelőtt, mint ezek, akik diadalmas visítással trappoltak a ház alatt.

Ház? Annak nevezte magában, pedig viskó volt az is, mint a többi, nádból, sárból való, éppen csak egy kicsit jobban kiemelkedett a földből, s nagyobb volt rajta az ajtó meg a hólyagos ablak. Ezt rendjén valónak tartották az építők (mert nem engedték, hogy maga készítse el hajlékát, mind jöttek sarat taposni, hordták a nádat, ásták a gödröt), hogy az ő viskója másmilyen legyen, legalább magasabb, mint az övék, és falubeli viszonylatban egészen díszes ajtót is eszkábáltak rá, nagy faretenesszel. Ők maguknak ugyan nem hagytak volna akkora bejárati és ablaknak való nyílást a falon, kíméletlenül besziszeg azon a téli hideg, de neki nem szóltak, a fráternek nagy ablak kell, a fázás is biztosan inkább a magukfajta ágrólszakadtak sajátja.

Aznap kora reggel panaszos vajákolásra ébredt. Értetlenül, csaknem ijedten pislogott a kunyhó félhomályában, semmiféle megnyugtató gondolat nem ötlött az eszébe a furcsa hangokat illetően, s ráadásul amúgy is rosszat álmodott, mert fázott a hűvös hajnalban, még a foga is vacogott belé.

— Jaaj... Fráter! Jaaj... gyere! Jaaj... gyere ki!

Ki kellett kászálódni, még ha — mint megfordult fejében — maga az ördög hívja is végső számadásra.

— Előle úgysem szökhettek... — dűnyögte lassan felébredve, és kilépett a nyikorgó ajtón. Először csak a barátságatlan, színtelen reggelt látta, minden nedves volt és hideg, a zugokban még ott ült a sötétség, s csak a legmagasabb fák csúcsán lehetett megsejteni a felkelő nap első sugarait. Aztán meglátta a sárban kuporgó, jajgató emberkét, amint szurtos kezével éktelenül hadonászott és a felismerhetetlenségig összekente már az arcát mocsokkal.

— Megdöglött! — sipította eszelős hangon, és két nagy, lapos tenyerét belecsapta maga előtt a sárba, furcsán csattant a két tenyér, mintha nem is tartoztak volna a vékony karokhoz, amelyek talán gyengék is ahhoz, hogy ekkora tenyerek hordozói legyenek.

Monos Bálint megütközve nézte az emberkét. Baka Tamás volt az, aki már tegnap este is járt nála és erővel egy sovány, beteges tehenhez hívta, s addig rimázkodott, hogy muszáj volt vele menni a sötétben. Megnézte a tehenet, tanácstalanul toporgott körülötte egy darabig, az a sok gyerek meg csak bámult rájuk a zugokból, nem is látott belőlük egyebet, csak tágra nyílt, fénylő szemüket. Végül elmondott egy-két imát, keresztet vetett, hogy Baka kicsit megnyugodjon.

Tessék, most megint itt van, hajnalok hajnalán és siránkozik, hogy megdöglött az a szerencsétlen jószág! Ha meg, hát meg. Mit lehet itt tenni? Ő nem bűnös érte, biztosan nem az imádságtól döglött meg.

Monos Bálint újra az erdőt nézte, most már színesedett a világ, és jó lett volna elindulni az ébredő tájban, kicsit elábrándozni, tervezgetni, ha már ilyen korán felverték fázós álmából. Az emberke azonban továbbra is a sarat csapkodta, és kétségbeesetten nézett rá, majd zavaros mondókába fogott, amelyből Bálint fráter eleinte semmit sem értett. Szegények, itt még beszélni is csaknem elfelejtettek, csak a legegyszerűbb szavakat használják egymás között, s ha nem mindennapi eseményt akarnak leírni, akkor kétségbeesetten kutatnak emlékezetükben a valaha ismert és homályosan még sejlő kifejezések után, s közben csak dadognak, vagy megátalkodva ismételtetik azt a keveset, ami eszükbe ötlük. Bálint fráter szemét összevonva igyekezett kihámozni valamit a zavaros beszédből, de csak nagy sokára kezdte érteni a lényegét, akkor sem akart hinni a fülének. Nem értette mindjárt, miért emlegeti a kis ember olyan kitartóan az öreganyját meg annak az anyját, s ki tudja még miféle távoli ősöket, de azt sem, amikor csontos ujjain számolva sorolta:

— Kenyérmosóvíz, alkörmös, meleg tej, ecet, rettegőfű főzete, tejbe áztatott, porrá tört csikólép, vízbe áztatott vakondszív, pálinkába áztatott sátánfű, férgekre lötytyintett esővíz... Jaj, fráter! Nincsen ám csikólép! Honnan vegyek csikólépet?

Elhallgatott, de csak egy pillanatra, majd vadul felugrott, s ütemesen dobogva, éles, bántó fejhangon vajákkolt, amitől fráter Bálintnak a hideg futkosott a hátán.

— Tíz féreg a tőgyesben,
egy elpusztult, maradt kilenc!

Kilenc féreg a tőgyesben,
egy elpusztult maradt nyolc!

Diadalmasan felnézett a mozdulatlaná merevedett fráterra, majd még hátborzongatóbb hangon folytatta:

— Nyolc féreg a tőgyesben,
egy elpusztult, maradt hét!
Hét féreg a tőgyesben...

Monos Bálint a fejét fogta, de nem menekülhetett, amíg az eszeveszett rítus a csúcspontjához nem ért.

— Egy féreg a tőgyesben,
az megdőglött, nem maradt egy se!

Az emberke kimerülten lihegett, de egyre csak csüggött a fráter tekintetén.

— Ugye te tudsz csikólépet szerezni? Te biztosan tudsz, és akkor meggyógyítjuk a Tőgyest! A régiek is tudták, nekik is sikerült, de te sokkal tudósabb vagy, sokkal több varázsigét ismersz, neked biztosan sikerül, és megint lesz tejünk.

Végül csak meg kellett érteni, bármily elborzasztó is volt a gondolat, hogy a szerencsétlen azt kívánja tőle, holmiféle búbajos-sággal támassza fel a tehenét.

Nem érthette volna lehangolóbb, csüggesztőbb esemény, mint éppen ez. Fél éve sincsen, hogy visszajött ide, igaz, nem ringatta magát semmiféle paradicsomi reményekben afelől, amit talál, inkább elszántság volt benne, hogy segíteni fog erejétől telhetően, ha élő

lélekre talál a tájon. Végeredményben ez volt az első nagy kérdés: egyáltalán talál-e valakit? Harminchárom évvel azelőtt, amikor útra kelt, napokig teremtett lélekkel sem találkozott, csak üszkös romok mellett haladt el időnként, s szétszórt, még büzlő csontokba botlott. A szomorú 1553-as év tavaszán volt az, miután majd egy évet félvad magányban töltött szülőháza kiejtett gödrében. Nekivágott akkor a rengetegnek, alig hétévesen: torzonborz, szurtos kis vadember, mert hosszú töprengés után kiokoskodta, hogy kell még valahol embereknek lenni a világban. Nem tudott, nem értett semmit, s nem is emlékezett egyébre, csak néhány megfejthetetlen képre a múltból — értelmüket csak jóval később fogta fel, már felnőttkorban, amikor sorra azonosítani tudta a tájat, ahol született, a történelmi eseményeket, amelyek elsöpörték kicsiny szülőfaluját a föld színéről, s ezzel együtt szüleit, gyermekkorát. Végül ezek a megfejtt képek hozták vissza, egy kicsivel sem kevesebb töprengés és vívódás után, mint amikor gyerekként elindult.

Nagy utakat járt meg életében, de egyikhez sem hasonlítható ez a kettő: az öntudatlan indulás és a tudatosan vállalt visszatérés. Az előző nélkül talán rövidesen elpusztult volna, vagy pedig igazi vadember válik belőle, mint amelyeneket odafönn, a gazdag falvakban, a babonás mesékben emlegetnek, ha a titokzatos lápvidekről esik szó. Pikkelyes lett volna a teste és békauszony nő az ujjai között, s egészen bizonyos, hogy teljesen elfelejti az emberi beszédet... És a második, az őt ide visszahozó út nélkül, ugyan mivé lett volna abban az odahagyott világban?

Az emberke eltűnt a bokrok és a putriák között, csak a nyomai maradtak utána a sárban: néhol mély lyukak — ott alig bírta kirángatni csontos madárlábfejét —, másutt, ahol kifelé vezetett az út a laposból, megcsúszott és lábujjaival hosszú csikokat húzott a sárba.

— Látod, Monos Bálint...

Nem fejezte be az elkezdett mondatot, inkább csak sóhaj volt ez, amiben minden benne foglaltatott. Ez van, (volt). Milyen iszonyú rombolást tudott véghezvinni néhány évtized, pedig béke honolt egész idő alatt.

Béke?

Némaság.

Nem tudni, honnan botorkáltak elő ezek az emberek. A nád vetette-e ki őket végtelen bolyongás után, vagy a víz: el nem

bomlott vízihullák elevedtek meg, jól-rosszul, ne legyen Istennek egyetlen tartománya sem ember nélkül? Már önmagában az is különös, hogy nevet viselnek — emberi nevet. Ezt a szerencsétlen árnyékot is így hívják: Baka Tamás, a másikat Benő Gergely, Víg Bálint, Mészáros Mihály és így tovább. Az ember el sem hinné, hogy ilyen jó hangzású, csaknem öntelt nevek mögött miféle földhözragadt figurák rejlenek. Mészáros... Nincs egy is a faluban, aki tudná, mit jelent valójában ez a szó. Pedig hozták valahonnan a nevüket, némelyik neki is ismerős, valahogyan beletartozik azokba a homályos képekbe, emlékfoszlányokba, amelyeket innen hurcolt valaha magával. Meglehet, közeli rokonát tisztelheti valamelyikükben. Szanaszét futott akkor a nép, s bár kevésnek sikerülhetett a szökés, mégsem valószínű, hogy egyedül csak ő menekült meg. Az más, hogy akkor nem tértek vissza a letarolt faluba, hiszen ki tudja merre hajtotta őket a rémület és hol vetette ki őket a rengeteg? Ő maga is hetekig bolyongott, amíg egyszer ismerős csapásra lett. Viasszaszivárogtak azután, évek során összeverődtek, gyerekek, öregek, itt, éppen úgy látszik, a legszerencsétlenebbjei, akik elvesztek a nádban. Most itt vannak, és itt van ő, aki csak ül döböntén, mert bármennyi rosszra is számított, azért azt hitte keresztények közé jön, lelki táplálékra kiéhezett, keresztény emberek közé... Saját bőrén tapasztalhatta már, hogy földi eledel sincs mindig elég, a lelkieket pedig egyenesen a hittértésnél kell kezdenie. Kell-e bővebb magyarázat annál, hogy Baka Tamás, sokgyermekes családapá, döglött tehene vajákolással való feltámasztásáért fordul keresztény papjához! Néha elfogta a csüggedés.

Sétára indult le a folyóhoz. Tavasz volt, még nem nőtte be a csapást a gaz, a cserjéket pedig az ő rendeletére úgy ahogyan kiirtották a falubeliek. Egész éven át tisztán akarta tartani a Tiszára vezető utat. Ideérkezése előtt hagyták, hogy elnyerje az erdő és a nád, nyár elején már csak nehezen lehetett átvergődni a bozótton, teherrel a kézben, vagy a vállon pedig sehogyan. Most széles, egyenes utat vágatott le a vízig, mert újra rá akarta venni a férfiakat az igazi folyóvízi halászatra, úgy, ahogyan azt a szegedi és tápai halászoknál látta. Az itteniek többnyire a kiöntések és mocsarak sekély vizeiben fogták a halat, sokszor pusztá kézzel, esetleg rossz kosarakkal, s bár ez egyszerűbb és kevésbé veszélyes munka volt, mint a mélyvízi halászat, száraz nyarakon, ha a belvizek visszahúzódtak és megritkult bennük a hal, csaknem

éheztek a mérhetetlen gazdagságot rejtő folyó mellett. Várta, hogy felszáradjanak az utak, és csónaképítő mestert akart hozatni s igazi nagy ladikokat csináltatni, amilyenek azelőtt is voltak itt, bizonyíték rá az a néhány iszapba süppedt, korhadó maradvány a falu körül. Eleinte nem tudta elhinni, hogy nincs jó baltás ember a faluban, aki csónakot tudna csinálni, de hiába volt minden kérdezősködés, ösztökélés, sorban megmakacsolták magukat, mintha legalábbis legnagyobb kincsük lett volna a nyomor és tehetetlenség. Nem akartak mozdulni belőle. Lám a folyóhoz azért is kellett a kijárat, mert rá akarta szoktatni az asszonyokat, hogy büdös, gödrökből mert víz helyett jó Tisza-vizet hordjanak inni meg főzéshez. Rossz volt nézni, ahogyan a falu mögötti laposból merték a szennyes vizet, amikor futamodásnyira volt a Tisza.

Ilyenkor séta közben mindig elragadták a tervek, valóságos fejedelemnek érezte magát, vezérnek, aki egész erejével azon mesterkedik, hogy kiragadjon kicsiny népet a sárból és mocsokból.

— Csak felszáradjanak az utak!

Gazdálkodáshoz való szerszámokat is kellene szerezni, hiszen a kincset érő föld az, ami minden vész után visszahozza ide a szétugrasztott népet, ezért élednek újra mindig a porig égett falvak, teremnek újak a legyilkolt küszködők helyett. Törnek ezek is a földet, az árvák, de alig van mivel, és nem is értenek hozzá igazán. Ő sem érthet mindenhez, látott már ezt-azt a kolostori földeken, segít is, amit tud, de ennyiből még nehezen lesz több kenyér. Pénz kellene a szerszámokra, meg ide kellene csálni néhány tehetősebb családot, akik jobban értik a boldogulás módját.

Ez az utóbbi nem volt elérhetetlen terv, hiszen, ahogyan az itteniek mondják, már évek óta nem járt erre dézsmabehajtó. Amikor legutóbb rájuk csapott, akkor is éppen rettenetes szárazság volt, és nemhogy elvinnivalót nem talált a török, de majd levették lábáról az éhségtől megkegyült gyerekek. Egyet agyon is ütöttek alighanem, de azért nem lehet biztosan tudni, hogy attól halt-e meg, vagy különben is a végét járta. Sokan meghaltak akkor.

Az adómentesség reményével kecsegtetve biztosan lehetne találni olyan ügyes jobbágyat, aki szíves örömet megszökne urától és családostul lejönne a lápvidékre.

Ezen sokat tépelődött. Megkockáztathatja-e, hogy felfedje a kegyetlen világ előtt e szerencsétlenek menedékét? Nem jobb-e nekik nyomorban, de békében, zaklatásoktól és sarcolóktól távol élni? A lápvidék mérhetetlenül gazdag, ha valaki ért hozzá kihasználni.

ni áldásait. Tudna ő szekérszámra olyan portékát küldeni a mezővárosok piacára, amelyből lehetne ekét, szekercét vásárolni, de a töröknek átkozottul jó a szaglása: csakhamar kiszimatolná, ha búzamezők sarjadnának a nádasok mögött és jó sózott halat, ritka madarak tollait, tojást és ezernyi más kapós árut szekereznének a piacra. Egy esztendő sem telne bele, és máris itt üvölteneek a dézsmaszedők, csattogna a korbács, a bot, s kifosztanák őket. Nehéz kérdés volt ez, és közeledett az idő, amikor döntenie kellett. A lelke mélyén tudta, hogy bele fog vágni a vállalkozásba, ha a tavasz megveti a lábát, megpróbál kimozdulni innét, csak még gyötörték a kételyek, és előre nyomasztotta a felelősség. Nem volt benne biztos, hogy el tudná viselni a kínzó büntudatot, ha bajt hozna ezekre az emberekre.

— De hát, elkerülheti-e valaki is a bajt, ha élni merészel?

Kiért a folyóhoz. A víz már apadt, a hó nagy része leolvadt már a hegyekről, és a legjobb termőföldek, amelyeket csak a magas ár szokott ellepni, s akkor sem sokáig, most lassan felszabadultak. A folyó gondosan ellátta őket termékeny iszappal, és ha Isten is úgy akarja, abban az évben nem fogja már vizével háborgatni, és beérik a gabona. Magát a falut sohasem veszélyeztette árvíz, hosszú, partos nyúlványon feküdt, amelyet néha egészen körülvettek a mocsarak, sekély, de sokára kiszáradó tavak, és ilyenkor akkor sem tudtak volna kijárni a bentlévők, ha akartak volna. Általában nem akartak.

Pedig nem voltak azért a világ végén. Alig egynapi járásra felé a folyó mentén apátság is volt, sőt ez a falu is rendesnek, takarosnak számított valamikor. Ezért egyrészt nehéz volt megérteni, hogyan maradhatott ennyire földhözragadt az a maroknyi ember, hogy neki kell őket megtanítani mindarra, amit elődeik még nagyon is jól tudtak, s tudnak a maiak is az egyéb lápvidéki falvakban. Csakhogy azokban az egyéb falvakban nem volt maradása. Vándorlása során megállt itt is, ott is, latolgatta a letelepedést, hiszen mélyen benn járt már a lápban, és feladatot is talált volna magának kitűzött célja szerint valót, mert igazán nem sok tanult ember vállalkozott arra, hogy ezen a vidéken megállapodjon. Egy idő után mégis mindig felkerekedett, mert a legágrólszszakadtabb faluban is ott volt a török, vagy ha éppen nem volt ott, akkor másnap biztosan betoppant, egy percig sem lehetett a népnek nyugta tőle. Egyre elhagyatottabb vidékek felé vándorolt hát, gaztól, nádtól benőtt utakat követett, míg rábukkant erre az

elfelejtett gyülekezetre. A nagy futások után, akik élve maradtak, alkiket nem hurcoltak el rabszíjra fűzve, azok megpróbáltak újra tanyát verni, hiszen nem bujkálhattak örökké a nádban. Új települések keletkeztek ott, ahol az elszántabbak összeverődtek és ahol megengedte a török, de hatalmas területek maradtak parlagon, ezeket felverte a nád, a bozót, mert kevés volt az ember. A vadon mélyén azután véletlenül megmaradhatott a Baka Tamás-féle szerencsétlenek kisebb csoportja is. Egy csomóba gyűjtötte őket a szükség, de a rátermettebbek, ha voltak valaha közöttük, már régen odébbáltak, maradtak az igazi üreglakók, azok, akik számára elfogadható fegyver volt a nyomor, ösztönösen megérezve, hogy amíg semmijük sincs, ők sem kellene senkinek.

Makacsok, kelleetlenek voltak, bármit ajánlott, bármily apróságot próbált megváltoztatni az életükben. Jó nekik a poshadt víz is. Még szerencse, hogy nyíltan ellentmondani azért nem mernek, valamiféle tisztelet azért maradt bennük az egyház iránt. Ezt is meg kellett érteni. Nem elég a jó föld, a halban gazdag víz, a szerszámnak való fa, ha éppen a lényeg hiányzik: a hit és a remény. Nem hajtotta őket semmi, mert mindenüket elvesztették már, és ezt a reménytelen kifosztottságot hagyományozták gyermekeikre is.

Megrázta a fejét. Gondolatai folyvást körbejártak, és mindig ugyanott lyukadt ki, ahonnan elindult. Sehogyan sem tudott megbékélni a mérhetetlen vereség tudatával, amelyet az ország, a nép elszenvedett. Pedig látott már belőle eleget, egy ideig kísértte a hadi eseményeket is, bejárta a meghódított területek egy részét, élt a még szabad országrészben... Azt is látnia kellett, hogy odafönn a hatalmasok édeskeveset törődnek a vésszel, mind csak a saját hasznukért acsarkodnak egymásra, s az ország egyre fogy, elveszik egészen. Mégis, más volt ott, unalmas téli estéken keserűen elpolitizálgatni a kúpák mellett, és más volt belecsöppenni a vereség legmélyebb sarába, ahol évtizedek után is alig heged a seb. Megszállottja lett a homályba vesző múltnak és a nyomorult jelennek.

Visszaindult a házhoz, gőzölgött a reggel, és ez legalább megelégedésére szolgált.

— Száradnak az utak.

A viskónál egy asszony várta, darab kenyeret hozott, és egy agyagedényben tejet.

— Egyél fráter, neked hoztam — nyújtotta felé, amikor odaért.

— Köszönöm... — morogta Monos Bálint kelletlenül, és olyan tekintetet vetett az előtte állóra, mint aki néz, de nem lát, mert még mindig el volt foglalva a gondolataival.

Az asszony pedig türelmesen állt, előrenyújtott, kicsit reszkető kézzel: egyikben tartotta a csempe csuprot, másikban a formátlan kenyeret. Mintha kőből lett volna a kéz is, a kenyér is, feketén és szurtosan olvadtak egybe.

— Köszönöm, Tera! — mondta még egyszer, és a viskó előtti durva padfélére tette az adományt.

— Az edényt nem kell visszahozni, majd elküldöm érte a Janit.

A fráter bólintott, és várta, hogy mit akar még Tera, mert ott toporgott és egyre a kezét tördelte.

— Gondoltam, hozok egy kis tejet...

— Jól van, Tera, de látom, beszélhetnéked van még. Csak nincs valami baj?

Az asszony szeme felcsillant, csak erre a biztatásra várt.

— Nincs, fráter, Istennek hála, nincs. A gyerekek jól vannak az emberem elment halászni, képzeld, tegnap is három nagy halat hoztak haza a legnagyobb fiúval! Az a gyerek már majdnem annyit hoz, mint az apja, mondtam is neki, hogy lassan már asszony után kell néznie, van is a sor végén egy lány, az Annus, az éppen olyanforma üdös, mint az én Bandim, csak egy kicsit vézna szegény...

Bálint fráter békés türelemmel hallgatta ezt a szóáradatot, és várta, hogy mi sül ki belőle.

— Hanem, nem ezt akartam én mondani...

„Na végre.” — Gondolta a fráter, és a tejes csuporról az asszonyra emelte réveteg tekintetét.

— Megfogadtam ám a tanításodat a jó keresztény életről! Tudod, nagyon tetszett az nekem, amikor arról beszéltél, hogy hogyan imádkoztatok ti azokban a nagy templomokban, reggel is, déliben, meg este is... Hát én is éppen úgy csináltam! Tegnap este, amikor már aludt az egész család, én kilopóztam a ház mögé, és sokáig, nagyon sokáig imádkoztam azt az egy imádságot, amire tanítottál bennünket. Már olyan ámos vótam, hogy majd fölgurultam úgy térdepelve, de csak akkor mentem aludni, amikor már nagyon hideg volt.

Bálint frátert törni kezdte a göcsörtös pad, felállt, egy lépést tett előre, majd vissza, krákolgott, köhintett, majd kényszeredetten visszaült.

— De ma reggel is felkeltem ám! Mentem megint a ház mögé, és megint imádkoztam, amíg csak nem kellett fejni. Össze is szidott az emberem, mert nem gyújtottam meg időre a tüzet, de mondtam neki, hogy hallgasson, mert Bálint fráter így tanította, így kell az igaz keresztény embernek élni...

Most már végképp nem találta a helyét, hálásnak kellett lennie az adományért, pedig az most nagyon nehezeére esett, valahogyan nem tudta igaz örömmel hallgatni a hízelgő és fontoskodó áradozást, hiába tudta, hogy vesződéses tanításának e szemmel látható eredményét meg kellene becsülnie — alig várta, hogy egyedül maradjon. Végre Tera elment, és hozzáfoghatott a reggelihez. Kicsit szégyenkezve ette a kenyeret, mert az azért mégiscsak nagyon jól jött.

Túlságosan átadta magát a világi gondolatoknak, ideje lenne magába szállnia. Az asszony túlbuzgósága most bosszantotta, mert hiába volt annyira odaadó, érezte, hogy mégsem igazi vallásosság az, ami áthatja egyszerű lelkét, inkább csak tetszeleg, alakoskodik és hízeleg a papnak. Hova lett hát a híres türelem, a keresztényi jóakarás és megértés? Valahogyan nem fér meg ez a szent türelem ilyen végletek között, a pogány babonák és éjszakai áron át imádkozó álszent rajongók olyan gyorsasággal váltják egymást a színe előtt, olyan kíméletlenül ostromolják fáradt lelkét, hogy felborul szívében a béke. Ez az ingadozás pedig bűn. Isten nevében megbocsáthat a tudatlanságban tévelygőknek, de önmagához szigorúbbnak kell lennie, nem csak esküje és hivatása: tudása is erre kötelezi.

Reggeli után elindult, hogy összeszedje a szanaszét viháncoló gyerekeket. Az igazi nevelést rajtuk kellett kezdeni, ezen az elvadult, szinte megfékezhetetlen seregen, akikre a jövőt akarta építeni.

A fa'u ég. Nemcsak a falu, talán az egész világ ég, és mindenki sikoltozik, meg rohan valahová. Hajnal lehet, mert messzebbre is el lehet látni, jól látszanak már az öreg tölgyfák is, de a tüzeknek azért még éjszakai fényük van, és félelmetesen hasítja a levegőt minden zsarátnok, sziporkázó szikraeső. Nekiizzadt lovasok forgolódnak a lángok között, becsörtetnek a nádba, és hör-

gés, sikoltás támad nyomukban. Rajtuk kívül élőt már alig lehet látni, egy gyerek futkos bömbölve összevissza, míg lándzsájára nem tűzi valaki, lánggal lobogó hajjal és ruhával asszony rohan ki az egyik kunyhóból, azt hagyják, összegyűlnek megnézni, meddig fetreng még. Leszállnak a lóról, kardjukat törölgetik a szanaszét fekvők rongyaiba, lábbal forgatják őket, hátha akad rajtuk legalább egy vékony aranylánc, karika. Egyikük fiatal némbert ingét bogozza kedvtelve kardja hegyével, csizmájával lökdösné szétfelé a combját s csóválja a fejét — kár volt olyan hirtelen levágni, de végül csak sóhajt és otthagyja, tovább keresgél a limlomok és halottak között.

Emlékszem aludtunk, amikor mindenki ordítani kezdett, és felugráltunk vackainkról. Mire egymás hegyén-hátán kijutottunk a szabadba, már a mi kunyhónk is égett, és teli szájjal ordítottunk mi is. Anyámmal vagy a nővéremmel rohantunk be a nádba, és nem lehetett egészen biztosan tudni, hogy rosszat álmodunk-e, vagy tényleg felverték bennünket, öntudatlan eszeveszettséggel csörtettünk a tűz és zshivaj elől. Megbotlottam és elestem, de nem emelt fel senki, egy pillanat alatt magamra maradtam, felálltam és rohantam tovább, el egyre messzebb azoktól a rémisztő magas árnyaktól és még rémisztőbb sikolyoktól. Az ösztön és a félelem diktálta minden mozdulatom. Amikor végképp kimerültem, egy bokor alá kucorodtam, és azonnal elaludtam.

Fényes nappal volt, amikor felébredtem, és első gondolatom az éhség volt, mint mindig. Azóta sem tudok visszaemlékezni semmi egyébre abból az időből, csak arra, hogy örökösen éhes voltam és egész nap élelem után csörtettem a nádban. Felszedtem mindent, amiről úgy véltem, hogy meg lehet enni: madártojást, erdei gyümölcsöket, később bogarakat, sáskákat is. Nem válogattam, és ez megmentette az életemet. Nem tudni, mennyi idő után, visszavetődtem a faluhoz. Romjaikban is felismertem a házakat, és ezentúl újra ott aludtam, ahol azelőtt a vackom volt. A nagyobb fiúkkal kicsiny korom óta kijártam halat fogni a sekély vizekre, így tudtam már körülbelül a módját, s amúgy sem akadt egyéb dolgom, mint az éhségtől hajtva ügyességem gyakorolni. A halfogás megmentett ugyan a közvetlen éhhaláltól, de nyilván nem sok esélyem volt mint tapasztalatlan, gyenge gyereknek, hogy huzamosabb ideig életben maradjak. Lassan átkutattam a leégett viskók romjait, és minden mozdíthatót felhalmoztam saját „há-zamban”. Voltak ott azért egészen hasznos holmik is: kések, csem-

pe agyagedények, törött kard, égett bocskor, szemétre dobott fakánál, fára akasztott kosár és tucatnyi ismeretlen rendeltetésű tárgy. Egyre hűvösebbek lettek az éjszakák, de a láb egyelőre még ellátott ennívalóval, és eszembe sem jutott a tél, hiába botlottam lépten-nyomon figyelmeztető jeleibe. Étrendem annyira változott, hogy le kellett mondanom a madártojásról, de ugyanakkor egy darabig több gyümölcsöt találtam, s ez sem tűnt fel túlságosan.

Sárga visszfényű napok jöttek, letisztultak a vizek, s egyszer olyan sok halat fogtam, hogy valósággal kifulladtam, mire a viskóig cipeltem. Nem volt ez mindig így, lihegve ledobtam a nehéz vesszőkosarat, s nem bántam, hogy az felborult s a halak szanaszét ugráltak a földön. Szép nagy, aranyszínű kárászok voltak, meg egy mérges szemű csuka is hevert ott, elégedetten piszkálgattam a pálcámmal, hátha mozdul és utánakap félelmetes fogaival. A csuka már megdőglött, de a kárászok fáradhatatlanul táncoltak körülöttem, és nagyon megnyugtatónak éreztem ezt a társaságot. Nagy vadász voltam, ahogyan ott kuksoltam a „házam” előtt bőséges zsákmánnyal, és nemcsak a megszerzett ételmet éreztem a magaménak, nemcsak a darabka földet, amelyen kuporogtam, hanem az egész üszökből való falut, a nagy fákat ott szemben, a jó halasgödörket, mindent, ahová nap mint nap eljutottam és ami azért volt, hogy engem eltartson, etessen.

Ahogyan így, a birtoklás csaknem büszke érzésével végighorodtam tekintetem birodalmam látható elemein, hirtelen megmozdult valami előttem, amire a nagy elfogultság miatt nem figyeltem fel addig, és abból a valamiből torzonborz ember lett, aki mohó vágyakozással nézte a porban vergődő halaimat. Mintha a földből nőtt volna ki, úgy bukkant fel, pedig nyilván ott ült addig is a fűzfabokor mögött, alig néhány méterre tőlem. Még csettintett is a nyelvével, meg mozgott az álla, mintha rázna valamit. A rémülettől először mozdulni sem tudtam, majd már feszültek is az izmaim, hogy elmenekülök, de az ember barátságos intése visszatartott. Hosszú magányom jobb híján szinte már természetessé vált fejletlen tudatomban és egy másik ember megjelenése ösztönösen félelmet keltett bennem, de az első egyszerű, de gazán emberi mozdulatra feléledt lelkemben az elkínzott, magára hagyott gyermek, s most már ha akartam volna sem tudtam elfutni. Ott maradtam hát, és percekig így ülve méregettük egymást. Aztán észrevettem, hogy tulajdonképpen csak én nézem őt,

Ő pedig továbbra is többnyire a kövér kárászokra bámul, és féltékenyen magam elé kapkodtam a közelebb eső halakat. Most már csak rám nézett, de olyan mélységes szomorúsággal a szemében, hogy rögtön megbántam a féltékeny mozdulatokat. Továbbra is úgy nézett, nem tudtam elbújni a tekintete elől, s végül minden esetleges veszélyről elfeledkezve felszedtem annyi halat, amennyi csak a kezembe fért, és odavitttem neki. Ott álltam előtte, és nyújtottam a halat, és akkor már mosolygott, meg nagyokat nyelt, de nem kezdett enni, ahogyan vártam, hanem egy nagy bőrszákbán kotorászott, és intett, hogy üljek le. Ismerős holmit vett elő, megmutatta, és szikrákat pattintott belőle. Ezzel végleg meghódított, gyermekmódra egyszerre feloldódott minden bizalmatlanságom, és máris húztam rongyos kabátújjánál fogva a viskóm felé, ahol régóta hidegen bár, de ott állt az egykori tűzhely. Próbálkoztam azelőtt a tűzgyújtással én is, a kacatjaim között volt egy tűzszerszám, csak nem értettem a módját. Határtalan volt az örömöm, hogy a viskóba újra beköltözik majd a tűz.

Hamarosan kiderült, hogy a jövevény nem tud beszélni, furcsa torokhangokat adott ki, és hevesen hadonászott, ha közölni akart valamit. Eleinte ebből semmit sem értettem, félttem is kicsit a csatarászásától, de rövidesen megszoktam, és mivelhogy beszélgetni amúgy sem volt kívül, egyre gyakrabban használtam én is azokat a torokhangokat és mozdulatokat szavak helyett. Az idegen elég idős lehetett, de gyerekésszel nem tudtam meghatározni a korát, igaz nem is érdekelt túlságosan. Tetőtől talpig be volt bugyolálva mindenféle rongyokba, de úgy, hogy csak az orra meg a szeme maradt szabadon és egészen hordóformájú volt, nehézkesen, medvemódra mozgott. Még a lábfejét is gondosan becsavargatta hosszú tépésekkel, és ettől végképp cammogó lett a járása. Nekem mindez nem tűnt túlságosan különösnek, egyáltalán mindent elfogadtam olyannak, amilyen, nem voltak szilárd vagy csak egy kicsit is kézzelfogható elképzeléseim a világról. Az már inkább zavart, hogy az öreg minden rongya ellenére szinte állandóan fázott, sokat köhögött és rengeteg gallyat kellett neki összehordani. A tűz persze nagy áldás volt, és igazából csak ritkán haragudtam a fahordásért, mert az éjszakák kezdtek igazán hidegek lenni, arról nem is szólva, hogy azontúl nem kellett nyersen enni a halat, sőt az öreg madarakat is tudott fogni, és azokat is megsütöttük.

Boldog és főleg biztonságos időszak következett. Ketten kicsi

rendbehoztuk a kunyhót, nádkévéket hordtunk a fejünk fölé tető gyanánt, és újraástuk a beomlott tűzhelyet. Módszeresen készültünk a télre, amelynek elszórt jeleire a néma heves mutogatással lépten-nyomon felhívta a figyelmemet. Mutatta a tömegesen délre húzó madarakat, a száraz füvet, a színüket változtató bokrokat, a lehulló makkot és a fehérén csillogó deret az első igazán hideg reggelen. Csakhamar megértettem, ha nem is részletekben, a jeleket, de a veszély, a megpróbáltatások közeledtét, és végképp nem tiltakoztam többé a fahordás és egyéb gyűjtögetés ellen. Szinte mindennap tanultam valami újat a Némától. (Így neveztem később emlékeimben.) Először a tűzcsinálás fortélyát lestem el, de mohó kíváncsisággal figyeltem, valahányszor az öreg elővette mindentudó zsákját és új csodálatos tárgyakat keresett elő belőle. Így néztem végig lélegzet-visszafojtva, hogyan lesz a faggyús zsinegből madárfogásra való hurok, vagy a hajlékony vesszőből otromba, de halfogásra nagyon is alkalmas kosár. Az öreg egyre nehezkesebben mozgott, s lassan megszokottá vált, hogy én járom végig a csapdákat reggelente. Ilyenkor hazavittem a zsákmányt meg a sérült eszközöket, s ő azután a tűz mellett javígtatta, rendbehozta, amit kellett. A csapdák kirakása, az alkalmas hely megválasztása egy ideig még az öreg dolga volt, de lassan abba is beletanultam, azaz nem is annyira lassan, inkább egyik napról a másikra, mert a Néma egyszerre nem volt hajlandó kimozdulni a kunyhóból. Egyre többet köhögött, néha egyfolytában nagyon sokáig, és ilyenkor elkékült az arca, egészen ijesztővé vált. Ha észrevette, hogy nézem, és hogy félek, akkor egyre a tűzre mutogatott, hogy a füsttől van, mert ami igaz, az igaz, naphosszat füstölte a húst, meg a halat, amit csatangolásaimból összehordtam.

Később életem során számtalanszor vágyakozva gondoltam vissza arra a megnyugtató boldog érzésre, amellyel ezekből a hosszú csatangolásokból hazatérhettem a nyomorúságos viskóba és együtt számba vettük a szerény vagy éppen gazdag zsákmányt. Szépen gyarapodott az éléstárunk, a köhögést pedig annyira megszoktam, hogy már éjszaka sem riadtam fel rá, mint korábban. Meg is lepett, amikor egy reggel nagy csendességre ébredtem. Először azt hittem, a Néma nincs a kunyhóban, de azután megláttam, ott ült a tűz mellett, ahogy mindig, csak szokatlanul csendes volt.

Még a levelek sem hullottak le egészen, és újra egyedül maradtam.

Felnőtt fejjel már nem tudok utólag visszagondolni, hogy mi-ként hevertem ki akkor a nyilván fájdalmas csapást. Az élni akará-s túltette magát ezen is, de alighanem jobban fájhatott utána a magány, mert nagy töprengésekre emlékezem, amelyek kitöl-tötték az egész telet és útra kelésemmel végződtek. Mindenesetre már nem voltam egészen védtelen a téllal szemben, még így egye-dül sem, habár még mindig csodával határos, ahogyan átvészelt-em a hosszú hideg hónapokat. Igaz, a kunyhót, jó vastagon beborítottuk náddal, tüzem is volt, meg hurkaim az apróbb vadak elfogásához. A néma öreg igazán hasznos örökséget hagyott maga után.

Az ezt követő események közül már csak a vándorlás maradt meg emlékezetemben, az elszánt felkerekedés, a lassan érő bizo-nyosság, hogy igenis lenni kell még valahol embereknek, a Néma is jött valahonnan, az ijesztő lovasok is jöttek valahonnan, sőt a falubeliek, a testvéreim is elmentek valahová. Ezen a gondolaton az sem változtatott, hogy sok eltorzult tetemre akadtam a kör-nyező nádasokban, a romok között is láttam néhányat, de a szá-momra ismerősök hiányoztak mind, legalábbis eszembe sem ju-tott, hogy másként lehetne, és sokszor egészen elkeseredtem, hogy engem itthagytak egyedül, s a többiek messze mentek és élnek valahol, új kunyhót építettek és minden úgy van, mint régen, csak persze nélkülem. Ilyenkor összehúztam magam a vackomban, és sírtam keserűn, elhagyatottan, mégis jólesően, amíg el nem nyo-mott az álom.

A néma ember iszákjába belegyömöszöltem valamennyi kincsem, olyan súlyos lett, hogy alig bírtam cipelni, de a világért sem hagy-tam volna el semmit a sok kacatból. Amíg a nádasok között jár-tam, nem volt gond az élelem, tudtam halat fogni, sás torzsáját gyűjteni, mint eddig, s nem éheztem. A megpróbáltatások azután kezdődtek, hogy a nagy pusztasághoz értem és persze gondolko-dás nélkül nekivágtam. Nem győztem csodálkozni a nagy füves mezőn, amelynek sehol sem láttam a végét. Persze eszembe sem jutott, hogy valamiben vizet vigyek magammal, hiszen eddigi környezetemben mindig és mindenütt volt víz, csak neki kellett hasalni, ha megszomjaztam.

A szomjúságra élénken emlékeztem sok év után is, meg a két-ségbeesett gyűlöletre, ami egyre inkább elhatalmasodott bennem a véget nem érő pusztával szemben. Ez az ellenszenvem azután mindig megmaradt, későbbi életem során is csak félve mertem

nekivágni a nagy mezőknek, akkor is, ha lóval, vízzel és élelemmel jól felszerelve indultam útnak. Talán ezért élt bennem mindig is a vágy, hogy visszatérjek a lópvilág biztonságát és megélhetést nyújtó zugaiba, bárhová vetett is a sors.

A szomjúságra sokáig emlékezett.

A gyerekek közül alig néhányat sikerült összefogdosni. Nagyobb részük régen kint járt már a pezsdülő vizek rengetegében, és csíkra, kárászra, elhullajtott szép tollakra vadásztak. Azt a pár lurkót, akit sikerült Monos Bálintnak fülön csípnie, utánuk küldte, azzal az üzenettel, hogy fontos mondanivalója van a számukra. Még nem tudta pontosan, mi is legyen az a fontos mondanivaló, de majd kitalál valamit. Feltétlenül valami érdekeset kellett kiötlenie, mert fogékony, de egyszerű elméjükben nehéz volt tartósan fenntartani a figyelmet és az érdeklődést egyetlen tárgy iránt. Ha most belemelegedtek a halászatba, nem örülnének, ha hosszú, unalmas leckét tartana a jó magaviseletről vagy a tanulás fontosságáról. Szétszökdösnének megint, és napokig nem tudná őket újra összeszedni. Legjobb lesz, ha leviszi őket a Tiszára és arról beszél nekik, ami reggel foglalkoztatta: a nagy csónakokról, az igazi nagy halászatról, sose látott méretű halakról és arról, hogy ha jól figyelnek és mindig vele tartanak, akkor ők lesznek majd azok az ügyes halászok, akik a csónakokat irányítják és az erős halakat húzzák. Ez tetszeni fog nekik.

A küldöncök szétszaladtak, egyedül maradt megint.

A kolostorban jó volt — nem tudok másként visszaemlékezni rá. Sötét kis kamrában laktam, és nagyon megverték, amiért egyszer tüzet gyújtottam odabent a kőpadlón, mégis, egészen más módon élet volt az, mint egyedül kinn a vadonban. Biztosan sokszor megkívántam a szabadságot és nehezen törődtem bele az új szokásokba, a szigorú rendbe, amelynek megszegéséért mindig kiadós verés járt, de mindezt annyira elhomályosította az idő, hogy később inkább csak feltételeztem, hogy így lehetett, mintsem emlékeztem rá. Szinte újra kellett tanulnom az emberi beszédet és mindent, ami a civilizált étellel jár. Igyekeztem eleget tenni az elvárásoknak, habár nem értettem mindent magam körül. No hiszen, ez később is csak így volt. Ma is sok mindent nem értek, mégis kénytelen vagyok elfogadni a dolgokat úgy, ahogyan van-

nak, megtanultam, és így alkalmazom őket. Nem is lehet élni másként.

Emlékeim onnan kezdve élénkülnek, amikor mindezen már túl voltam, a kis vademberből már egészen rendes gyerekebberré szelídültem. Mindennapi tevékenységem, a fahordás és a piszkos vizek kicipelése a konyhából, már élenken belevésődött emlékezetembe. Néhány arcot is megjegyeztem, azokét a szerzetesekét, akik kiadták nekem a munkát és akikre a neveltetésemet bízták. Egy idő után már úgy éreztem, hogy öröktől fogva ott éltem a ferencesek kolostorában, és ebben meg is nyugodtam. Saját eredetemről csak a gyermekkor elmúltával, a zord világ első támadásai után kezdtem gondolkodni. Baj ért már addig is elégszer, de azt még ösztönösen átvészeltem, magától értetődően az élethez tartozónak vettem, csakúgy, mint sorsom jobbra fordulását, ahogyan csak a vadon élő állatok és a gyerekek tudnak a világgal megbékélni. Eljött azonban az idő, amikor a sérelmek egyenesen kamaszodó lelkem találták telibe, és ezeken a sérüléseken keresztül ébredtem rá önmagamra, egyéni mivoltomra. Most már érdekelni kezdett a származásom, és esténként sokáig erőltettem az agyam, hogy visszaemlékezzem valamire az elveszett múltból. Csak homályos, ködbe vesző képeket tudtam felidézni, tájakat, amelyeket hiába kerestem az általam addig ismert világban, és megfoghatatlan szagokat, ízeket. Kérdezősködéssel sem jutottam sokra, mert a kolostorba, ahol éppen éltem és dolgoztam, úgy küldtek egy másik kolostorból — erre már emlékeztem. Egyszer behívtak a konyhából a könyvesházba, és megmutattak egy ismeretlen szerzetesnek. Alaposan körülnézegetett, barátságosan megszorongatta a vállam, és nagy hangon megkérdezte:

— No fiú, eljössz-e velem?

— Hová? — kérdeztem ártatlanul és kicsit ijedten a barát handabandázó, hangos beszédétől.

— Hová, háová... Hát hozzánk!

Ettől nem lettem okosabb, de addigi pártfogóm, aki jóindulattal mosolygott a háttérben, megmagyarázta.

— Kölcsönadunk egy másik kolostornak, ahol éppen egy ilyen szorgalmas, jó fiúra van szükség. Ne félj, nem lesz rossz dolgod, hasonló munkát kell majd végezned, mint eddig.

Megadóan mentem összepakolni szegényes holmimat (a sok limlomot, amit a mocsárból hoztam magammal, már régen kidobatták velem), és nem tudtam biztosan, örüljek-e vagy bánkódjak.

Sajnáltam elhagyni a kolostort, amely otthonommá vált, de az ismeretlen is vonzott.

— Aztán nehogy szégyent hozz ránk! — szólt még utánam addigi nevelőm.

Kölcsönmunkám azután igencsak elhúzódott — vagy elfelejtettek visszakérni, vagy pedig időközben másként egyeztek meg a barátok, de régi helyemre sohasem kerültem már vissza.

Sok év múlva találkoztam György fráterrel, aki annak idején elhozott arra a bizonyos kölcsönmunkára.

— György fráter! — szólítottam meg hosszú habozás után. — Emlékszel rám?

Egy darabig a homlokát ráncolva nézett, aztán felderült az arca.

— Hát hogyne! — kiáltotta a tőle megszokott hangerővel. — Te vagy az a kölcsön-konyhamalac!

De arra már csak a vállát vonogatta, hogy tud-e valamit a származásomról.

— Találtak téged valahol... — mondta lecsendesedve.

Később még sok apátságot, kolostort megjártam, csendességem és szorgalmam mindenütt haszonra vált, s lassan egyéb feladatokat is rám bízta, nemcsak a mosogatóvíz kihordását. Egyik pártfogóm küldöncként alkalmazott, mert gyors járású voltam és erővel is jól bírtam az utat. Ennek köszönhetően azután már fiatalon egészen távoli vidékekre is eljutottam, s mivel szerettem mindent megfigyelni, megbízom is szívesen hallgatta részletes beszámolóimat. Csakhamar felfedezte a bennem rejlő fogékonyságot, és gondoskodott taníttatásomról is. Nem volt az nagy tudomány, éppen csak a betűvetésre, olvasásra, latin beszédre oktatót valamilyik ráéró barát, ezenkívül pedig a Szentírás egyes tételeit bifláztatták velem. Elég volt ennyi is, hogy kiemelkedjem a szolgáorból, annál is inkább, mert ezentúl minden alkalmat megragadtam, hogy szerény ismereteimet önerőmből gyarapítsam.

Ebből az apátságból már jóindulatú és értékes ajánlólevéllel a tarsolyomban távoztam, és új helyemen még több alkalmam nyílt a tanulásra. Végül felavattak a ferences rend tagjává, és ezzel életemnek új szakasza vette kezdetét.

Eleinte ez a korszak csupa jóval kecsgetett: kedvező tulajdonságaim révén szerényen, de biztosan emelkedtem az egyházi ranglétrán, egyre nagyobb megbecsülésnek örvendhettem, és egyre komolyabb feladatokat bízta rám. Nem bántam, ha a mások mun-

káját is nekem kellett elvégezni, magam kerestem az alkalmat, ha átvehettem valamit rendtársaimtól, azt mindig külön örömmel fogadtam. Előmenetelem és munkám teljesen lefoglalt, így jó ideig nem is gondoltam többé a múlttal. Elégedett voltam, és jólesett, hogy életem során először egy kicsit fontosnak érezhettem magam, sőt mások is fontos személyiségnek tartanak. Nem voltam azért törtető, nem akartam mindenáron feljebb jutni, éppen csak szerettem volna, ha minél több szál fut össze a kezemben, ha minél több ügyet bonyolíthatok le, legyen szó akár szigorúan egyházi kérdésekről, akár a birtokosok vitáiról, vagy terménybetakarításról. Beleéltem magam a szervezésbe, futkostam, talpaltam naphosszat, este pedig gondosan elrendeztem aktáimat, lejegyeztem mit végeztem, elkészítettem a jelentéseket és felírtam a másnapi teendőket. Nem gondolkodtam rajta, hogy ezt az önzetlen odaadást, lelkiismeretes kötelességtudást tulajdonképpen mérhetetlen magányom táplálja, amely elkísért egész életemben. Eszembe sem jutott, hogy a sok ember, akivel nap mint nap futkosásaim során beszélni kényszerültem, valójában az igazi emberi kapcsolatokat hivatott helyettesíteni barátságra, szeretetre kitéhezett lelkemben. Mérgelődtem, nyüzsgöttem, folyton intéztem valamit, az emberek, akiknek ügyével foglalkoztam, sokszor maguk is meglepődtek, hogy olyan gonddal és készségesen veszem saját vállamra gondjaikat és szinte sohasem feledkezem meg ígéreteimről. Csodálkoztak, lehet, hogy sokan bolondnak tartottak, mások esetleg tiszteltek, megszállottságomat a hitnek tulajdonították, de az biztosan nem jutott eszükbe, hogy számomra az a tény, hogy másoknak segíthetek, hogy szolgálatot tehetek, az a kapcsolatteremtésnek egy bizonyos formája — egyetlen formája, amihez értek és amihez volt bátorságom. Így tehát kiszolgáltam és ugyanakkor kicsit lenéztem az embereket, de ami a legfőbb, közben nem éreztem magam egészen egyedül.

Ez a biztos zománc, amit nyüzsgésemmel, munkámmal magam köré vontam, csak akkor kezdett repedezni, amikor először megsejtettem erőlködésem hiábavalóságát, kisszerűségét. Annak nem tulajdonítottam különösebb jelentőséget, hogy egyesek lekicsinylően nyilatkoztak a munkámról — a meg nem értés gyakorta jut osztályrészül a kiváló embereknek —, de az már komolyan megingatta a nyugalmam, amikor kezdtem belátni, hogy az engem körülvevő világ fájdalmas bajai mellett én nevetéses matatóással, „ügyintézésessel” vesződöm. Be kellett látnom, hogy közelebb ke-

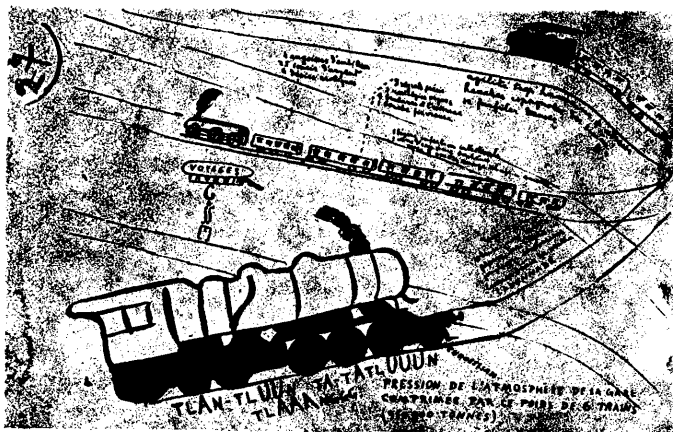
rülök az igaz élethez és szent eszméhez, ha egyszerűen csak az emberek apró bajaival törődöm, ha nagyszabású körmenetek színpompás megszervezése helyett alamizsnát adok a templom lépcsőjén didergő gyerekeknek. Ez a felismerés persze nem jött magától és nem világosodott meg előttem azonnal. Csalódások sorozata készített töprengésre, számvetésre egyre gyakrabban, és így érlelődött bennem az új gondolat. Életem, pályám nem változott még: látszólag töretlen erővel végeztem munkámat és határozottan, erőteljesen védelmeztem magam az egyre tolakodóbb intrikával szemben, és egyelőre még gyorsan haladtam felfelé az egyházi ranglétrán is.

Ami megváltozott, az belül volt. Ahogyan kezdtem átlátni kicsinyes világom magam szötte, de máris szakadozott hálóján, egyre gyakrabban tört rám a kínzó magány. Egyre kevesebb lett az olyan önfeledt pillanat, amikor a futkosás feledtetni tudta velem a szorongást, amikor magával ragadott a szervezés, az ügyintézés régi láza.

A máz megpattant.

A máz megpattant és a repedéseken besziszegett a hideg. Az álcselekvések burka nem védett többé, és óhatatlanul felmerült újra a kérdés, saját eredetem kérdése, mert egyedül az erre kapott válasz kecsegtetett azzal, hogy igazából megtalálhatom a helyem a világban és megszabadulhatok a hajthatatlan magánytól.

(Befejezés a következő számban)

Filippo Tommaso Marinetti: A szabadság jelszavai (A vágatás szorongása), 1915